

הספרים על הגאון הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל

(מובאים כאן במלאות יובל שנים להעלותו לגנזי מרומים)

מאת הגאון הצדיק הירושלמי הרב יוסף ליב זוסמן זצוק"ל

אין לנו תנחומים על הסתלקותו ועל הלקח מאתנו ארון אלקים. גלה כבוד מישראל, סלוקן של רבנו הקדוש זצוק"ל זיע"א מאתנו היא קשה יותר מחורבן בית המקדש ומצ"ח קללות שבמשנה תורה, ואף שיש בדברי חז"ל "שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו", אין בזה סתירה, כי יש שני מיני צדיקים:

א) "צדיק תחתון" ועליו אמרו חז"ל רק "שקולה".

ב) "צדיק עליון" ועליו אמרו חז"ל: קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש ומצ"ח קללות שבמשנה תורה.

צדיק תחתון נקרא מי שכל צדקותו וחסידותו נובעת מתוך מושגי הבריאה הנגלים, אשר לפיהם נראה כאילו כל הבריאה היא הסבה המחייבת לתורה ומצוות, או שרגשי עצמו הם המביאים אותו לקיום התורה והמצוות. צדקות כזאת היא באה רק למי שמסתפק בחלק הנגלה שבתורה בלבד מבלי הסתכלות בפנימיות התורה רז"י וסתר"י, ולזה מכונן בית המקדש אשר הוא כולל בתוכו את כל הקדושה הנגלית שבכל עולמי הבריאה, ועל כן מיתת צדיק כזה היא רק "שקולה כשריפת בית אלקינו".

ואילו הצדיק העליון מבטל את כל רגשי עצמו לקדושת התורה אשר קדמה לבריאת העולם, ואדרבא, התורה היא מחייבת את הבריאה "קוב"ה אסתכל בה וברא עלמין" הצדיק הזה מרים את עצמו עם הכל מעל לכל. מחשבתו ודבקותו בד' בבחינתו הנעלמת אשר היא למעלה מכל הבריאה, מאירה בכל המעשים הנגלים, ויחדיו הם תואמים, הנגלה והנסתר הכל אחד.

על צדיק כזה אמרו חז"ל "ומי מושל בי, צדיק מושל ביראת אלקים כי הקב"ה גוזר גזירה והוא מבטל, הוא גוזר והקב"ה מקיים" כי ממשלתו של הקב"ה בעולם לפי בחינתנו היא בבחינתו הנגלית לפי גדריו ומושגי הבריאה ועל-כן יש מציאות של גזירות. אמנם הצדיק הזה אשר הוא גבוה מכל גדריו הבריאה ומושגיה, הוא מגלה את ממשלתו הנעלמת של הקב"ה אשר עלי' נאמר "לא יגורך רע". אין שם שום מציאות של חטא ועון ולא מציאות של גזירה רעה ח"ו, כי אם הכל טוב עליון וחסד עליון "כי גדול מעל שמים חסדך" ובהגלות נגלות חסד עליון זה וכח קדושת ד' הנעלמת בכל עוצם נפלאותי, מתבטלים כל כחות הרע והטומאה וכל גזירות רעות.

כי אי אפשר לבטל את כח הרע על ידי כחות הקדושה הנגלית לפי גדריו הבריאה, כי כל זמן שמשתמשים בגדריו הבריאה, הרי יש גם מציאות של רע וטומאה, ואפילו ההתגברות על היצר-הרע מוכרחת לבוא על-ידי כח עליון ונעלם שאינו מושג בגדריו הבריאה, כאמרם ז"ל

"יצרו של אדם מתגבר עליו ומתחדש עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו", כי אין בכחות הבריאה שישנם באדם, להתגבר על הרע, זולתי על ידי עזר עליון של הקב"ה, ועזר זה הוא מגיע לכל אדם אשר עושה את כל אשר בכחו להתגבר על היצר-הרע. אמנם להכניע את הרע ולבטלו לגמרי אי אפשר. רק מי שהוא עצמו מתרומם מעל כל גדרי הבריאה וכולל את עצמו בהקדושה הנעלמת והנפלאה של הקב"ה, וכאשר אמרו חז"ל שלעתיד לבוא הקב"ה מביא את היצר-הרע ושוחטו. צדיקים נדמה להם כהר ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכים והללו בוכים ואף הקב"ה תמה עמהן. שנאמר כי יפלא בעיני העם הזה - גם בעיני יפלא.

והכונה היא שלעתיד לבוא ישיגו הצדיקים כי כל ההתגברות על הרע וביחוד שחיתו שהיא בטולו הגמור, לא הי' על ידי כחות עצמם, כי אם על ידי כח עליון ונפלא מהשגתם. והקב"ה יגלה להם כי לא רק לפי בחינתם הם הוא פלא, אלא הוא עליון ונפלא גם מכל חומת הקדושה הנגלית שבכל העולמים כולם, אשר שם עיני ד' משוטטות לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. וזהו "וגם בעיני יפלא". לפלא עליון כזה מגיע הצדיק העליון, ועל ידי זה הוא זוכה לבטל את כל כחות הרע והטומאה, ולבטל את כל הגזירות הרעות הבאות מתוך גדרי הבריאה, והוא מגין על דורו ומביא להם חיים ברכה ושלוי' וכל טוב בגשמיות וברוחניות.

למדדנה זו אי אפשר לזכות כי אם בהתמסרות גמורה לחלק הנסתר שבתורה ולקדש את כל ארחות חייו הן בלמוד והן במעשה והן במחשבה, על פי חלק הנסתר הזה. ולמדדנה זו זכו כל ישראל כאשר שמעו מפי הגבורה "אנכי ולא יהי' לך" כמו שאמרו חז"ל "כששמעו אנכי, נתקע דברי תורה בלבם, וכששמעו לא יהי' נעקר יצר-הרע מלבם", והוא כי אז השיגו את החלק הנסתר שבתורה על-ידי שמיעתם מפיו של הקב"ה, "ויכין שאמרו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות, חזר יצר-הרע ללבם", וזהו מפני שלא רצו להתמסר לחלק הנסתר שבתורה, ואמרו, דבר אתה עמנו ונשמעה בנגלות שבתורה, ואל ידבר עמנו אלקים, פן נמות, בסתרי תורה (כן ביאר זה רבינו הקדוש מוהר"ח זצוק"ל זיע"א בהקדמתו לספר עץ חיים).

ועל סלוק צדיק עליון כזה אמרו חז"ל קשה סלוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש ומצ"ח קללות שבמשנה תורה כמו שנאמר, הנני מוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר. פלא כפול "הפלא ופלא" כאשר הצדיק העליון הוא הפלא בחייו, כן הוא הפלא ופלא בהסתלקותו למעלה והתכללותו באור אין סוף והתדבקותו באלופו של עולם בדבקות ואחדות גמורה.

וכאשר גדלה זכותנו בהיות צדיק כזה שרוי ושוכן בתוכנו, כן תגדל צערנו בהסתלקותו מאתנו ותרדנה עינינו דמעה מאין הפוגת עוד יותר מעל חורבן בית המקדש וכל התוכחות, ומה מאד גדל בזה הקצף עלינו מאת ד' "קצף על עולמו וחמס ממנו נפשות ושמח בהן ככלה חדשה, רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק" כי קדושת הצדיק העליון היא ככלה חדשה, שאינה נמצאת בתוך גדרי הבריאה כי אם למעלה מהן כחדוש העולם לאחר שבעת אלפים שנה בבחינה הנעלמת והגבוהה מכל הבריאה, ועל-כן "רוכב ערבות" בבחינתו שהוא רוכב למעלה מכל הרקיעים והעולמות הוא "שש ושמח בבוא אליו - אליו ממש - נפש נקי וצדיק", אבל אצלנו למטה הוא אבל גדול ובכי ומספר, וכעוצם השמחה למעלה כן הוא עוצם הצער והכאב למטה, הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות.

כזה הוא ההבדל בין מיתתו של צדיק תחתון לבין סילוקו של צדיק עליון ונפלא. וכן עתה בסלוקו של מורנו ורבנו עטרת ראשנו ותפארתנו גאון ישראל וקדושו מרן רבי יעקב משה זצוק"ל זיע"א אשר הוא הי' בבחינת צדיק עליון, יסוד חייו וכל אורחותיו הקדושים נבעו אך ורק מתוך רוממות נשמתו הפנימית, הוא הרים את עצמו עם כל רגשותיו הנוראים ועוצם התלהטותו לרום הקדושה העליונה, משכמו ומעלה גבוה מכל העם. ולמרות כל זאת הי' בתוך העם חי עמהם ועושה את עצמו כאסקופה הנדרסת לכל אחד ואחד מישראל בענות צדק, והכל מצד מעלת נשמתו הגדולה אשר היתה כללית ושרשית, והרגיש את כל אחד מישראל כאבר מאבריו, וכן התמזגו בו כל דרכי עבודת-ד' בהיותו נשמה כללית.

אמנם הרים את כלם לדרכו הסלולה והיחידה לבטל את עצמו לאור קדושת ד' ואור תורתו הקדושה שלפני הבריאה. מתוך רוממות קדש זו יגע ועמל בכל כחו בתורת ד', הנגלית והנסתרת גם יחד בהעמקה נפלאה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק אשר לא יכזבו מימיו והי' תמיד מקור מים חיים וכנחל שוטף בחדושים נפלאים בנגלה ובנסתר במחשבות נעלות ורוממות ורעיונות נפלאים המזככים ומעלים את הנפש ומטהרים ומקדשים את כל החושים וכל ההרגשים, אשרי און שמעה את דברי תורתו וחדושו ושיחותיו בקדש הנאמרים בלהבות אש קדש בקדושה ובטהרה ובדבקות עצומה בעוז ובתעצומות. ברוממות קדש זו התלהט כאש בעבודת-ד' זו תפלה במסירות נפש, ומה נורא ונפלא הי' מראהו בעת עמדו בתפלתו כמלאך ד' עומד ומשמש כאחד מצבא מרום במרום, וביחוד בבתות וחגים ובימים הנוראים, ובשמחתו העצומה בשירה ובזמרה ובנעימות קדש מפליאה בשמחת תורה, ובשירת הים, ובכל זמן שמחה, אשרי עין ראתה כל אלה.

מתוך רוממות קדש זו התלהב בעשיית המצות ובהדורים, וכל מדותיו החמודות באהבת ישראל בכלל ובפרט, וכל דרכיו ואורחותיו בקדש נבעו הכל מתוך רוממות נשמתו הגדולה בעוז קדה כפי מקור מחצבתה ממעל לכל הבריאה כלה, ולא הסיח את דעתו ולא יצא ממקדשו הפנימי חביון עוז קדש נשמתו הטהורה והאצילה.

זהו שעור קומתו הנפלאה של רבינו ומאורנו קדוש ישראל רכבו ופרשו זצוק"ל זיע"א. נפלא הי' בכל דרכיו ומעשיו ובכל ארחות חייו, נפלא היה ביסוריו הנוראים שסבל בעד כלל ישראל, למעלה מהשגתנו בבחינת "שתוך כך עלה במחשבה לפני" ונפלא הי' בהגיע עת פקודת רוחו להשיבה אל האלקים אשר נתנה לו, לעלות בגנוי מרומים ולהתדבק ולהתכלל באורו הנפלא והנעלם של רבון כל העולמים, לא ידע ולא הרגיש שום אדם בשעה נפלאה זו "ויותר יעקב לבדו" על בחינת "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא", ואתקטיר בחד קטירא לאביו שבשמים ויצתה נשמתו בקדושה ובטהרה.

והן עתה בסלוקו של צדיק עליון זה אשר לא הנית דוגמתו, גדול שברנו כים מי ירפא לנו, הכאב גדול הוא עד מאד, הלב נמס, הידים רפות והברכים כושלות, מלין אין בפינו כמה להנחם, ואין גם מי שיוכל להעריך כראוי את האבדה הגדולה אשר אבדנו, אבדה שאינה חוזרת, נפלה עטרת ראשנו אינו נא לנו כי חטאנו. מה נאמר ומה נדבר ומה נצטדק.

תקותנו ונחמתנו היחידה היא כי גם עתה אחרי עלותו לגנוי מרומים והתדבקו באור מופלא רום מעלה, ימליץ טוב בעדנו וביחוד עבור המדרש הגבוה לתלמוד "בית זבול" אשר היה

נחמתו בחייו ובעד כל ישראל כאשר כן הי' דרכו בקדש בהיותו בחיים עמנו, והקב"ה אשר הוא עושה פלא, עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר, יוסיף להגדיל ולהפליא את חסדו עמנו וישפיע עלינו שפע קדשו ממרום להתנהג בדרך קדש ונפלא זה בעבודת-ד' בלמוד תורתו הקדושה לשמה בנגלה ובנסתר ובקיום כל מצותיו באמת ובתמים באהבה וביראה ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם ויגאלנו גאולת עולמים על ידי משיח צדקנו ובנין בית המקדש עם תחית המתים, במהרה בימינו אמן.

מנחם ציון וירושלים ינחם את עמו ישראל וירפא את שברם הגדול ובתוכם הנדכה והנשבר המצפה לישועה קרובה.

לחלאת שלוש שנים להסתלקותו של הגר"ח חרל"פ זצוק"ל

"ובניהו בן יהודע בן איש חי, שאפילו במיתתו קרוי חי" (ברכות יח, ב).

החיים הללו של הצדיקים לאחר פטירתם, הם באמת יותר נשגבים ממושגי החיים בעודם עלי אדמות. "העולם-הבא אין בו אכילה ושתיה", אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", משוחררים מכל מאסרי החומר, דבקים בחי העולמים ב"ה ונכללים בגופא דמלכא.

ולא זו בלבד היא מדרגתם הנפלאה בעולם העליון, שהרי גם לפני ירידתם לעולם-הזה היו במדרגה העליונה הזאת, אלא שברדתם למטה, הם משיגים בחינת חיים אחרים, יותר עליונים, כי ניתן להם כח, עוז ועצמה לחדש ולהוסיף חיים על חיים, על עצמיות החיים שלהם, כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך". לחיים כאלה הם זוכים דוקא בזמן המצאם בגוף, כאשר מסגלים לעצמם תורה ומצות ומעשים טובים. קנין החיים הללו אין הצדיקים מאבדים אותו בהסתלקותם מזה העולם, והוא נשאר להם לקנין עצמי תמידי ונצחי לעולמי עולמים. ויותר מזה, כי בעלותם לגנוזי מרומים מתעלה כח החיים הנשגב הזה ביתר שאת וביתר עז, והוא מתגלה בצביון קדשו ובכל מלוא זהרתו. מוסיפים הם תמיד כח, עז ועצמה, ומרגע לרגע הם מתעלים בעליות נשגבות לאין קץ, "ילכו מחיל אל חיל", ובעלייתם מתעלים גם כל היצורים והנבראים בכל העולמות כולם. וכמו שהיו מוסיפים כח בפמליא של מעלה על ידי תורתם ומצותם עלי אדמות, כן יש להם גם למעלה סדר עבודה כזה באופן יותר נעלה, "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם".

ישנם צדיקי עליון נפלאים שגם בחייהם הם משיגים את המדרגה הנפלאה הזאת: "שאף במיתתו קרוי חי".

עבודת הצדיקים המיוחדים האלה אינה עבודה פרטית, כי אם עבודה כללית, וכל כוונתם היא רק לייחד את כל העולמות. וממילא כלול בזה גם תיקונם הפרטי. עבודת הקודש שלהם היא ליישב וליישר את כל הסתירות והניגודים שיש בין עולם אחד לחברו, וכל מיני הבחינות ששונות זו מזו יתאחדו לכוונה אחת ביחוד גמור ונפלא, "חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו". ושמיא וארעא נשקי אהדדי, עולמי הנגלה והנסתר יאירו כאחד, ושני האהלים הנפלאים, אהל רחל ואהל לאה יתחברו והיו לאהל אחד, "אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח וכל חבליו בל ינתקו", בדרגא דעמודא דאמצעייתא של "יעקב איש תם יושב אהלים". ושתיהן כאחת בונות את בית ישראל, לקרב ולאחד את כל הקצוות המרוחקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב. "והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה - דא יעקב" (זוהר). ולקשר את כל הענפים בשרשם, תורה שבכתב ותורה שבעל פה יהיו לתורה אחת, ועל כולם להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לחבר את כל הפרטים ולעשותם לכלל אחד ומצוק, וכל ישראל יתקרבו ויתדבקו לאביהם שבשמים, "קוב"ה ואורייתא וישראל חד".

זאת היא עבודת היחודים העליונים והנפלאים של צדיקי עליון אשר בזה משברים את כל מחיצות הברזל, וממשיכים את אור החיים העליונים של העולם הבא אל תוך העולם הזה

בבחינת "עולמך תראה בחיך", לטעום מטעם עץ החיים ולהתענג על ד' ועל טובו, מנעם זיו קדושתו וזוהר אורו.

אחת הנשמות הנפלאות הללו היה הגאון החסיד מרן יעקב משה חרל"פ, שעבודתו היתה עבודת הצדיקים המיוחדים, ומתוך כוונה עליונה זאת עמל ויגע על התורה לשמה יומם ולילה, איש חי, באילנא דחיי אחז, נדר שינה מעיניו ותנומה מעפעפיו, ומעולם לא עבר עליו חצות לילה בשינה שלא לטעום טעם מיתה. לן בעומקה של הלכה וצלל מים אדירים של התלמודים והפוסקים, חידש חידושים נפלאים וערך מערכות גדולות בעמקות נפלאה לברר וללבן את ההלכות על בוריין ולהבין ולהשכיל את דברי רבותינו הקדושים הראשונים והאחרונים. ויחד עם זה עסק בתמידות ברזי התורה וסתריה, וייחד יחודים עליונים בכוונות נפלאות על פי הקדוש הרש"ש זצוק"ל, ותורת הנסתר של רבינו האר"י הקדוש זצוק"ל, ושאר המקובלים היו שגורים תמיד בפיו.

נכנס לטרקלין בהופעת ד' אשר עליו, והי' מבני היכלא דמלכא וידע להיות עייל ונפיק, אצלו לא היתה שום סתירה בין נגלה לנסתר, וכל דרכי ד' בתורה ועבודה וחסידות התמזגו בו לדרך אחת. ועל כולם התלהט כאש בעוז ובתעצומות קדש, באהבת עולם ואהבה רבה ועזה לד' ולתורתו, לעמו ולארצו, ואהב אותם אהבה בלי מצרים. ומתוך כך התרומם על כל גבולי הסתירות והנגודים, ויחד עם זהירותו הנפלאה לדקדק במצוה קלה כבחמורה וקנאותו הגדולה לאלקיו, ידע גם לאהוב את כל יחיד ויחיד מישראל בלי יוצא מן הכלל, ורגיל הי' לגלות גדולות ונפלאות מתוקף קדושת ישראל ואורות הגאולה המתנוצצים בתוך אפלת חשכת הגלות, ותמיד הי' מטיף דברי תנחומים לעודד ולחזק את בית ישראל, וללמד דעת לצפות צפי' עמוקה לישועת אמת על עמו.

כל דבריו היו - מתוקות מדבש ונופת צופים מטעם לשד השמן, ותמיד הי' כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק בחידושים נפלאים בנגלה ובנסתר, ברוממות ד' ועוזו ותפארת עם קדשו.

קידש את גופו ואת נפשו לעבוד את יוצרו ובוראו במסירות נפש עילאית ובהתלהבות עצומה ברשפי אש קדש שלהבת י-ה, ואכן פניו היו תמיד מאירים מאור הקודש ומזהירים כזהר הרקיע. כל ימיו היו קדש לד' עד הרגע האחרון.